

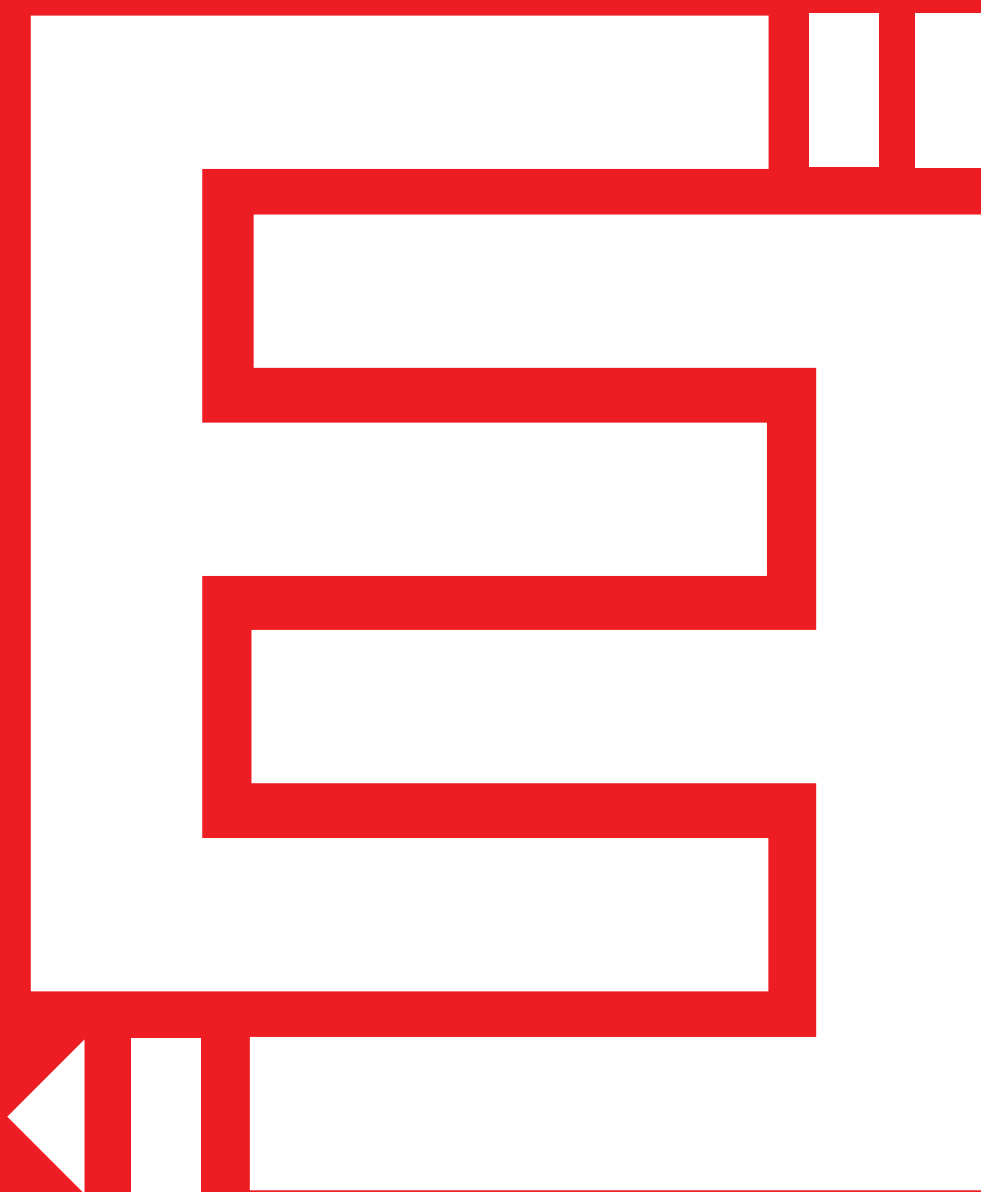

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΔΕΛΤΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

#01

Ομάδα Μελέτης Ευρωπαϊκών Εξελίξεων
Επιμελητής Δελτίου: Γιώργος Καπόπουλος
Σχόλια και παρατηρήσεις μπορούν να αποστέλλονται
στο info@enainstitute.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

02

Το ευρωπαϊκό διακύβευμα
των γερμανικών εκλογών

04

Το ΔΝΤ φεύγει, το Ευρωπαϊκό
Νομισματικό Ταμείο έρχεται

06

Δύσκολο φθινόπωρο
για Γαλλία - Μακρόν

09

Κρίση στην
Ισπανία

11

Προσφυγική κρίση:
Προκλήσεις και επιλογές

12

Με το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, το Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ENA επιλέγει να λάβει μέρος στο δημόσιο, συχνά συγκρουσιακό, διάλογο γύρω από τα ευρωπαϊκά πράγματα. Το Δελτίο, θα εκδίδεται δύο φορές κάθε μήνα, εντασσόμενο στο ευρύτερο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ινστιτούτου.

Στη βάση των αρχών της Ιδρυτικής Διακήρυξης του ENA, το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων δεν θα στέκεται πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερο, αλλά θα επιδιώκει την διερεύνηση απαντήσεων στις ποικίλες προκλήσεις των καιρών μας για την Ευρώπη.

Θεμελιακό ερώτημα που κινητοποίησε την απόφαση για δημιουργία του Δελτίου δεν ήταν το συχνά διατυπούμενο «περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη», αλλά το «ποια Ευρώπη θέλουμε» και πώς αυτή θα επιτευχθεί.

Η οικονομική κρίση αποτέλεσε τον καταλύτη για την περαιτέρω απομάκρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το θεσμικό και κοινωνικό της κεκτημένο. Η κυριαρχία μιας τεχνοκρατικά οριζόμενης πολιτικής και οικονομικής ορθοδοξίας, αποχυμώνει το ενωσιακό εγχείρημα από τις δημοκρατικές του λειτουργίες και θέτει εκ νέου το ερώτημα της νομιμοποίησης με όρους επείγοντος. Παράλληλα, με το ξέσπασμα και της προσφυγικής κρίσης, τα ερωτήματα του ανθρωπισμού, της αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας και του πλουραλισμού, τα οποία υπήρξαν προωθητικοί παράγοντες για τη συνάντηση των λαών της Ευρώπης σε μια προοδευτική κατεύθυνση, πλέον, λογίζονται ξανά ως ζητούμενα, ακόμη πιο επιτακτικά.

Οι ιδέες είναι πολλές, απόψεις εκφράζονται διαρκώς, οι ευρωπαϊκές ελίτ επεξεργάζονται απαντήσεις, οι οποίες, όπως φαίνεται, όμως, αδυνατούν να προσεγγίσουν το κρίσιμο ερώτημα: Πώς σκεφτόμαστε σήμερα (για) την Ευρώπη του αύριο; Την Ευρώπη που θα εμβαθύνει τη δημοκρατική της διάσταση, θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών, θα προτάξει τον κοινωνικό της χαρακτήρα και θα αποκρούσει αποτελεσματικά τη διχαστική ρητορική της ακροδεξιάς απειλής.

Στη βάση των παραπάνω, το #1 Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, εστιάζει σε θέματα που εμφανίζουν αυξημένο ενδιαφέρον στη συγκυρία, η εξέλιξή τους όμως αναμένεται να επηρεάσει το μέλλον της Ευρώπης:

- Το διακύβευμα των γερμανικών εκλογών και τα επίδικα της εκλογικής διαδικασίας υπερβαίνουν τα όρια της γερμανικής επικράτειας και προσδιορίζουν το μέλλον της Ένωσης.
- Η κυοφορούμενη μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας σε ένα «Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο» συνιστά γεγονός που, εάν συμβεί, υπερβαίνει κατά πολύ το στενό ελληνικό ενδιαφέρον, αλλά θέτει την ευρωπαϊκή ενοποίηση σε νέες βάσεις.
- Η φθινοπωρινή εξέλιξη του εγχειρήματος του Γάλλου Προέδρου, θα αποτελέσει, μαζί με τις γερμανικές εκλογές, ένα από τα κομβικά σημεία για την πορεία της Ευρώπης τα επόμενα χρόνια.
- Η ενδεχόμενη κρίση στην Ισπανία, με αφορμή το αίτημα για την καταλανική ανεξαρτησία, ίσως αποτελεί μια αφανή, μέχρι πριναπό λίγο καιρό, «πυριτιδαποθήκη», όχι μόνο για τη χώρα της Ιβηρικής, αλλά για όλο το ευρω-ενωσιακό οικοδόμημα.
- Η τροπή που θα πάρουν οι προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές, καθώς και ο τρόπος που η Ε.Ε., οι χώρες πρώτης υποδοχής, τα υπόλοιπα κράτη-μέλη και η Τουρκία θα αντιμετωπίσουν το ζήτημα, θα καταδείξουν εάν η Ευρώπη θα υπερβεί τη μία από τις δύο κρίσεις της ή εάν θα βρεθεί σε μία νέα περιδίνηση με άγνωστη κατάληξη.

Λίγες ημέρες πριν από τις γερμανικές εκλογές, το ευρωπαϊκό τους διακύβευμα έχει ξεκαθαρίσει και δεν έχει πια το δραματικό χαρακτήρα, που του αποδιδόταν μέχρι και κάποιο καιρό πριν, δηλαδή εμμονή του Βερολίνου στην περιχαράκωση στο status quo στην Ευρωζώνη ή στροφή -αλλαγή ευρωπαϊκής γραμμής πλεύσης.

Σήμερα, όλα τα μηνύματα συγκλίνουν -και μάλιστα μια προσεκτική ανάγνωση των δηλώσεων της καγκελαρίου Μέρκελ το επιβεβαιώνει- στο ότι η Γερμανία δέχεται καταρχήν τις προτάσεις Μακρόν, για πολιτική πλαisiώση της Ευρωζώνης. Έτσι λοιπόν, το ζητούμενο πλέον είναι ο κυβερνητικός συνασπισμός που θα σχηματιστεί στο Βερολίνο υπό την ηγεσία της Άνγκελα Μέρκελ. Θα πρόκειται για ένα συνασπισμό των Χριστιανοδημοκρατών και των Σοσιαλδημοκρατών; Θα παραμείνει δηλαδή το SPD στην κυβέρνηση ή θα επιλέξει το ρόλο της αξιωματικής αντιπολίτευσης; Εάν πάλι συμβεί το δεύτερο, το ερώτημα είναι εάν στη θέση του ως ήσων κυβερνητικός εταίρος αναδειχθεί το κόμμα των Φιλελευθέρων, που επανακάμπτει στην ομοσπονδιακή βουλή έπειτα από τέσσερα χρόνια απουσίας. Και στα δύο παραπάνω σενάρια, πιθανή μεταβλητή παραμένει η συμμετοχή του κόμματος των Πρασίνων ως τρίτου κυβερνητικού εταίρου.

Πέραν των έντονων φραστικών διαφοροποιήσεων των Σοσιαλδημοκρατών από την πολιτική Σόιμπλε για την Ευρωζώνη, το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όχι μόνο δεν είναι το κύριο θέμα στην προεκλογική εκστρατεία, αλλά καταγράφει μειωμένη παρουσία σε σχέση με την αντίστοιχη του 2013, όπως το ίδιο συμβαίνει και με το προσφυγικό.

Βασικό σημείο αντιπαράθεσης σε αυτήν την προεκλογική εκστρατεία είναι η ηγετική φερεγγυότητα και αξιοπιστία της Μέρκελ, ως προσωπικότητας που προκαλεί αίσθημα ασφάλειας απέναντι στις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις, καθώς και η καταγεγραμμένη πλέον αδυναμία του υποψηφίου καγκελαρίου των Σοσιαλδημοκρατών, Σουλτς, να πείσει ότι μπορεί να κρατήσει το τιμόνι της χώρας σε δύσκολους καιρούς.

Μια προσεκτική ματιά στην πρόταση Μακρόν και στην πρόσφατη ομιλία του στην Αθήνα, μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε ότι το σύνολο των προτάσεων του για υπουργείο Οικονομικών, με επικεφαλής υπουργό Οικονομικών της Ευρωζώνης, που θα συντάσσει κοινό προϋπολογισμό, ο οποίος θα εγκρίνεται από το κοινοβούλιο της Ευρωζώνης, είναι πρόταση απόλυτα συμβατή με το πνεύμα και το γράμμα δύο παλαιότερων γερμανικών προτάσεων για εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο λόγος τόσο για το ντοκουμέντο Λάμερς-Σόιμπλε του 1994 όσο και για την πρόταση του τότε υπουργού Εξωτερικών Φίσερ, την άνοιξη του 2000, για ευρωπαϊκό σύνταγμα.

Με άλλα λόγια, μπορεί η Γερμανία να πιέζεται, αλλά και να προβληματίζεται η ίδια για το εάν πρέπει να επανεκκινήσει τη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης -η οποία βραχυκυκλώθηκε, πρώτα στα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και στην Ολλανδία την άνοιξη του 2005 όταν και απερρίφθη η Συνταγματική Συνθήκη και στη συνέχεια μετά το 2008-2010, όταν το Βερολίνο αρνήθηκε την περαιτέρω εμβάθυνση- για την αντιμετώπιση τόσο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης όσο και της κρίσης της Ευρωζώνης. Η επανεκκίνηση, όμως, που προτείνει η γαλλική πλευρά, στην πραγματικότητα, ξαναβρίσκει το χαμένο νήμα με παλαιότερες γερμανικές προτάσεις.

Είναι σαφές ότι τα εκλογικά θρίλερ στην Ευρώπη -από το Brexit, τις εκλογές στην Ολλανδία, με αποκορύφωση τις εκλογές στη Γαλλία- αλλά και η άνοδος του ευρωσκεπτικισμού σε Ιταλία, Ολλανδία και αλλού, έχουν προφανώς πείσει τη γερμανική πολιτική ελίτ ότι δεν μπορεί να αρκεστεί στο σημερινό status quo της άκαμπτης λιτότητας και της διαχείρισης του κοινού νομίσματος έξω από κάθε νομιμοποίηση σε επίπεδο εθνικής και ευρωπαϊκής κυριαρχίας. Το διακύβευμα, λοιπόν, δεν είναι αν θα διεξαχθεί συνολική διαπραγμάτευση για το μέλλον της Ευρώπης, αλλά εάν η έναρξη της αρκεί για να εκτονώσει την πρωτοφανή κοινωνική και πολιτική δυσαρέσκεια στην ευρωζώνη και στην ΕΕ. Εξυπακούεται ότι το περιθώριο ελιγμών της Μέρκελ στην ευρωπαϊκή διαπραγμάτευση θα είναι πολύ μεγαλύτερο με κυβερνητικό εταίρο τους Σοσιαλδημοκράτες, οι οποίοι την διαφοροποιούν σταθερά από τον Σόιμπλε, που δέχεται σχεδόν αποκλειστικά τα πυρά τους, και πιο συρρικνωμένα με κυβερνητικό εταίρο τους Φιλελεύθερους, οι οποίοι θα είναι υποχρεωμένοι να δίνουν καθημερινά εξετάσεις σε ψηφοφόρους που τους επέλεξαν ως πιο ευπρεπή επιλογή από την ευρωσκεπτικιστική και ξενόφοβη Εναλλακτική για τη Γερμανία.

Με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να μοιάζει να απομακρύνεται ολοένα και περισσότερο από την Ευρώπη, η προοπτική δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου (EMF), μέσω της μετεξέλιξης του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) φαίνεται όλο και πιο κοντινή.

Αν και η πλήρης συμμετοχή του ΔΝΤ στο ελληνικό πρόγραμμα μπαίνει στην τελική ευθεία, το θέμα συνεχίζει να εκκρεμεί. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Ταμείο αναμένεται να αποτελέσει παρελθόν για την Ευρωζώνη, αφού φαίνεται ότι δεν πρόκειται να λάβει μέρος σε μελλοντικές διασώσεις χωρών.

«Όποτε ξεσπάσει μια επόμενη κρίση -πράγμα το οποίο δεν προβλέπω στο εγγύς μέλλον, πιθανόν να αντιμετωπιστεί χωρίς το ΔΝΤ. Οπότε ο ESM, από αυτή την άποψη θα έχει διευρυμένες αρμοδιότητες και μπορεί να διευρύνει την εξουσία του» δήλωνε ο επικεφαλής του ESM Κλάους Ρέγκλινγκ τον περασμένο Ιούνιο, προαναγγέλλοντας το διαζύγιο του ΔΝΤ με την Ευρώπη και τη διάδοχη κατάσταση που θα διαμορφωθεί για τις περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Η Μέρκελ αποχαιρετά το ΔΝΤ

Παρουσιάζοντας στις 4 Ιουλίου το προεκλογικό πρόγραμμα της συμμαχίας CDU/CSU ενόψει των ομοσπονδιακών εκλογών της 24ης Σεπτεμβρίου, η Άνγκελα Μέρκελ μίλησε, πλέον, επίσημα για την πιθανότητα δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου, με βάση τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε «στροφή» για την καγκελάρια, αφού από την αρχή της κρίσης στην Ευρωζώνη, το 2010, έθετε την εμπλοκή του ΔΝΤ ως απαραίτητη προϋπόθεση για τα προγράμματα διάσωσης. Τώρα όμως τα δεδομένα είναι διαφορετικά.

Η Α. Μέρκελ έχει ταχθεί υπέρ ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου, με τον Εμανουέλ Μακρόν να συμφωνεί με την επιλογή αυτή, στο πλαίσιο των κυφορούμενων θεσμικών αλλαγών στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Ο Γάλλος πρόεδρος επιβεβαίωσε, εξάλλου, τη θέση του αυτή με δηλώσεις κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα, αφήνοντας αιχμές προς το ΔΝΤ. Παράλληλα, και ο πρόεδρος της Κομισιόν, Ζαν Κλοντ Γιουνκέρ τάχθηκε υπέρ της σταδιακής μετατροπής του ESM σε Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο, κατά την ομιλία του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για το μέλλον της Ε.Ε., συμπληρώνοντας ότι η Επιτροπή θα παρουσιάσει σχετικές προτάσεις της τον ερχόμενο Δεκέμβριο.

Θολό τοπίο και κρίσιμα ερωτήματα

Οι περισσότερες πτυχές του EMF έως τώρα παραμένουν άγνωστες, αφού οι πληροφορίες που έχουν δει το φως της δημοσιότητας, προέρχονται κυρίως από διαρροές ευρωπαϊών αξιωματούχων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια σειρά εύλογων ερωτημάτων:

- Το EMF θα είναι διακυβερνητικό -όπως ο ESM και το ΔΝΤ- ή ευρωπαϊκό θεσμικό όργανο, με μεγαλύτερη ευρωπαϊκή νομιμοποίηση;
- Θα χρειαστεί αλλαγή της Συνθήκης της Ε.Ε.;
- Πώς θα κατοχυρωθεί η δημοκρατική λογοδοσία του νέου οργάνου ώστε να μην υπάρξει μία νέα περίπτωση του -υστερούντος σε διαφάνεια, έλεγχο και λογοδοσία- Eurogroup;
- Θα έχει ως αντικείμενο τις κρίσεις χρεών και τραπεζών ή θα στοχεύει και στη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών των Κ-Μ μέσω δράσεων και ρυθμίσεων αναπτυξιακής κατεύθυνσης;

Σχετικά με το τελευταίο ερώτημα, διόλου τυχαίο δεν φαίνεται το δημοσίευμα της γερμανικής εφημερίδας Bild, στις 23 Αυγούστου, σύμφωνα με το οποίο ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών, Βόλφγκανγκ Σόιμπλε σχεδιάζει την παροχή οικονομικής βοήθειας για τη Νότια Ευρώπη, με στόχο όχι μόνο τη διάσωση Κ-Μ, αλλά για αναπτυξιακούς σκοπούς. Φυσικά, το σημαντικότερο σημείο ήταν ότι θα υπήρχε και αντάλλαγμα: Η διασφάλιση, μέσω του ESM, ευρύτερης και πιο στενής επιτήρησης στους προϋπολογισμούς των κρατών-μελών της Ευρωζώνης.

Το τελευταίο στοιχείο διαμορφώνει ένα κομβικό ζήτημα για το χαρακτήρα του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου και το μελλοντικό τοπίο στο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Θα απορροφήσει το EMF αρμοδιότητες δημοσιονομικής εποπτείας της Κομισιόν, δίνοντάς της ουσιαστικά δευτερεύοντα ρόλο ή θα υπάρχουν διακριτά πεδία δράσης;

Στελέχη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμούν, πάντως, ότι το μέρος της δημοσιονομικής εποπτείας της Ε.Ε. θα παραμείνει αμετάβλητο, με την Κομισιόν να διατηρεί τη σχετική αρμοδιότητα και το νέο Ταμείο να αναλαμβάνει εξουσίες για να επιβλέπει τα Κ-Μ έπειτα από ενδείξεις δημοσιονομικών προβλημάτων. Η θέση του Ζαν Κλοντ Γιουνκέρ, κατά τις εξαγγελίες του State of the Union της 13ης Σεπτεμβρίου, υπέρ της μετεξέλιξης του ESM, φαίνεται να επιβεβαιώνει τη σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναγκαιότητα της δημιουργίας του, αλλά και ότι η Κομισιόν δεν αναμένεται να χάσει αρμοδιότητες. Συνεπώς, εάν ισχύουν τα παραπάνω, τα μελλοντικά προγράμματα διάσωσης δεν προβλέπεται να τα διαχειρίζεται αποκλειστικά το EMF, αλλά σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Οι ανησυχίες, πάντως, που εκφράζονται για το «Ευρωπαϊκό ΔΝΤ» περιλαμβάνουν το εάν οι έκτακτες συνθήκες διάσωσης μίας χώρας εξελιχθούν σε ένα μόνιμο καθεστώς ασφυκτικού ελέγχου και περιορισμών για το σύνολο των κρατών-μελών. Ιδιαίτερα, εάν το νέο όργανο διαμορφωθεί στο πρότυπο του ΔΝΤ, λειτουργώντας με αποκλειστικά τεχνοκρατικά κριτήρια, περιορίζοντας την εύλογη πολιτική διάσταση στη λήψη αποφάσεων και ανάληψη δράσεων.

Άγνωστος, πάντως, παραμένει και ο μελλοντικός ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αν δηλαδή θα αποτελέσει εταίρο ή ανταγωνιστή του Ευρωπαϊκού, καθώς και πώς θα κινηθούν οι χώρες της Ευρωζώνης εντός του ΔΝΤ - ενώνοντας τα μερίδιά τους στην Ουάσινγκτον και ισχυροποιώντας τη θέση τους στον χρηματοπιστωτικό οργανισμό.

Ωστόσο, πριν από τις γερμανικές ομοσπονδιακές εκλογές της 24ης Σεπτεμβρίου και την ανακοίνωση των θέσεων του Εμανουέλ Μακρόν, στις 26 Σεπτεμβρίου όλα αυτά τα ερωτήματα δεν αναμένεται να απαντηθούν.

Το κρίσιμο στις διεργασίες για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης είναι να υπάρξουν συλλογικές αποφάσεις που θα δώσουν απάντηση στα θεσμικά προβλήματα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Αποφάσεις που δεν θα θέσουν τα Κ-Μ προ τετελεσμένων γεγονότων, δεν θα διαμορφώσουν μία de facto «Ένωση πολλών ταχυτήτων» αλλά μία Ένωση αλληλεγγύης και κοινών βαρών, που θα είναι σε θέση να δώσει λύσεις στις δομικές αδυναμίες, αλλά και θα πολεμήσει τα αίτια που δημιούργησαν τις κεντρόφυγες τάσεις στο εσωτερικό της ΕΕ.

Η πρωτοφανής ευρωπαϊκή και διεθνής δραστηριοποίηση του Εμανουέλ Μακρόν, συμπίπτει με σημαντική πτώση της δημοτικότητας του σε ποσοστό άνω του 10%. Πρόκειται για σήμα κινδύνου, που δείχνει ότι η περίοδος χάριτος για τον νέο πρόεδρο της Γαλλίας μπορεί να τελειώσει απότομα και σύντομα όπως είχε συμβεί με πολλούς προκατόχους του στο παρελθόν.

Στη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, ο Μακρόν είχε δεσμευθεί για μεταρρυθμίσεις-διαρθρωτικές αλλαγές, όποιο κι αν είναι το κόστος τους, αλλά και για περικοπές δημοσίων δαπανών, ώστε η Γαλλία να παύσει να είναι μόνιμος παραβάτης του Συμφώνου Σταθερότητας. Είχε προαναγγείλει ότι θα πάρει τα παραπάνω μέτρα στην αρχή της θητείας του, όχι μόνο για να θωρακίσει την δανειοληπτική αξιοπιστία της χώρας του, αλλά κυρίως για να δώσει διαβεβαιώσεις και εγγυήσεις στη Γερμανία ότι η πολιτική πλαισίωση της Ευρωζώνης που προτείνει δεν σημαίνει χαλάρωση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Σε ό,τι αφορά τη μεταρρύθμιση των εργασιακών σχέσεων αλλά και τη συρρίκνωση προνοιακών παροχών και επιδομάτων, το μήνυμα προς το Βερολίνο είναι ότι η Γαλλία κάνει έστω και με καθυστέρηση τις προσαρμογές που επέβαλε ο καγκελάριος Σρέντερ μετά το 2002, με το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων «Ατζέντα 2010».

Το στοίχημα του Μακρόν είναι ξεκάθαρο. Επιβάλλει τα υψηλού κόστους μέτρα στην αρχή της θητείας του και προσδοκά η φθορά που θα υποστεί να είναι διαχειρίσιμη, ώστε να προλάβει στη διάρκεια της θητείας του να καρπωθεί τα οφέλη από τη συνολική μεταρρύθμιση της Ευρωζώνης που προωθεί.

Όμως και στην πιο αισιόδοξη εκδοχή, η μεταρρύθμιση της Ευρωζώνης θα χρειαστεί τουλάχιστον διετή διαβούλευση, με ανοιχτό το ενδεχόμενο αποσταθεροποιητικών ατυχημάτων στη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Επί του παρόντος, οι προτάσεις Μακρόν για λαϊκή διαβούλευση είναι ασαφείς και αόριστες, επί πλέον υπάρχει το κακό προηγούμενο της συνέλευσης που επεξεργάστηκε τη Συνταγματική Συνθήκη. Έτσι είναι πολύ δύσκολο να φανταστούμε τους δυσαρεστημένους από τις μεταρρυθμίσεις και περικοπές Μακρόν, να ικανοποιούνται για τη συμμετοχή τους στη διαπραγμάτευση για το μέλλον της Ευρώπης.

Ο Μακρόν που ηγείται μιας νεοπαγούς και ετερόκλητης πολιτικής παράταξης, η οποία συγκροτήθηκε ως εκλογικός μηχανισμός, είναι σαφές ότι είναι πιο ευάλωτος στη φθορά της κυβερνητικής διαχείρισης από ότι οι προκάτοχοι του που προέρχονταν από ιστορικές κομματικές παρατάξεις, τη γκολική Δεξιά και το Σοσιαλιστικό κόμμα. Ως αντίλογος, βέβαια, θα μπορούσε να αντιταχθεί ότι ο Μακρόν και η παράταξη του είναι απαλλαγμένοι από δουλείες και εξαρτήσεις που χαρακτηρίζουν τα παλιά πολιτικά κόμματα, αυτή όμως είναι μια υπόθεση που μένει στην πράξη να επιβεβαιωθεί ή να διαψευσθεί.

Ως δυνητική εστία κρίσης στην Ισπανία καταγράφονταν, τον περασμένο Ιούνιο, οι ανησυχίες για τις επιπτώσεις στην κυβερνητική σταθερότητα που θα μπορούσε να έχει η επάνοδος του Πέδρο Σάντσεθ στην ηγεσία του Σοσιαλιστικού κόμματος της Ισπανίας.

Ο Σάντσεθ, που επανεξελέγη θριαμβευτικά με τις ψήφους της κομματικής βάσης, είχε απομακρυνθεί από τη θέση του τον Οκτώβριο του 2016, έπειτα από εσωκομματικό πραξικόπημα της παλιάς φρουράς του κόμματος, στο οποίο πρωταγωνίστησαν οι πρώην πρωθυπουργοί Γκονζάλες και Θαπατέρο. Μετά την απομάκρυνση του κατέστη δυνατή η συγκρότηση κυβέρνησης μειοψηφίας από το Λαϊκό κόμμα -υπό τον Μαριάνο Ραχόι- με την κοινοβουλευτική ομάδα των Σοσιαλιστών να απέχει από την ψηφοφορία. Ο Σάντσεθ επανήλθε στην ηγεσία με σαφή δέσμευση να απεμπλακεί την κατάλληλη στιγμή από την έμμεση στήριξη της κυβέρνησης της Δεξιάς και να αναζητήσει διάλογο για πλατφόρμα συνεργασίας με τους Podemos.

Παρότι ενδεχόμενη συνεργασία PSOE και Podemos θα μπορούσε να λειτουργήσει έντονα πιεστικά για την κυβέρνηση της Μαδρίτης, πλέον ένα άλλο, πιο πιεστικό χρονικά, ζήτημα έχει προκύψει. Αν λοιπόν τον Ιούνιο ο κίνδυνος ήταν το ενδεχόμενο πτώσης της κυβέρνησης Ραχόι και πρόωρη προσφυγή στις κάλπες, σήμερα η απόφαση της τοπικής κυβέρνησης της Καταλονίας να προκηρύξει δημοψήφισμα την 1η Οκτωβρίου για την ανεξαρτησία της περιοχής, αφήνει ανοιχτά όλα τα ενδεχόμενα αποσταθεροποίησης της Ισπανίας με απρόβλεπτους κλυδωνισμούς και στην οικονομία της χώρας και στην ικανότητα της να δανείζεται από τις αγορές.

Αν τους τελευταίους μήνες η Ιταλία έδινε την αίσθηση ότι είναι ένα τριπλό -χρηματοπιστωτικό, δημοσιονομικό και πολιτικό- ατύχημα εν αναμονή, σήμερα μια συνταγματική κρίση στην Ισπανία, μια εμμονή των εθνικιστών της Καταλονίας στην μονομερή απόσχιση και μια μετωπική σύγκρουση με την κυβέρνηση στη Μαδρίτη, μπορεί να είναι η θρυαλλίδα όχι μόνο για κλυδωνισμούς στη χώρα αλλά για ντόμινο πιέσεων στους αδύνατους κρίκους της ευρωζώνης και πρώτα απ' όλα στην Ιταλία.

Αποθάρρυνση, προώθηση επιστροφών, διαλογή εκτός ευρωπαϊκών συνόρων με τελικό στόχο την αναχαίτιση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Αυτή είναι η επικρατούσα τάση στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τάση που επιβεβαιώνεται σε όλα τα επίπεδα της ευρωπαϊκής πολιτικής.

Παρά το βαρύ φορτίο που σήκωσαν καθ' όλη την περασμένη περίοδο της «προσφυγικής κρίσης», τόσο η Ελλάδα, που βρέθηκε και συνεχίζει να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή, όσο και η Ιταλία, η οποία πήρε τα ηνία μετά το κλείσιμο του βαλκανικού διαδρόμου», κινδυνεύουν να εγκλωβιστούν σε ρόλο ενδιάμεσου σταθμού και να μετατραπούν σε εκ των πραγμάτων μόνιμο «ανάχωμα» στην προσπάθεια των προσφύγων-μεταναστών να μεταβούν στην ηπειρωτική Ευρώπη.

Η προσέγγιση της Ε.Ε.

Η πολιτική της Ε.Ε. ως προς το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα έχει πλέον αποκρυσταλλωθεί σε μεγάλο βαθμό και στοχεύει στο να αποθαρρύνει, όσο το δυνατόν περισσότερους, κυρίως οικονομικούς μετανάστες, από το να καταφθάσουν στις ευρωπαϊκές χώρες. Το ζήτημα της ασφάλειας και των κλειστών εξωτερικών συνόρων -αλλά και εσωτερικών, καθώς έχουμε το παράδειγμα της επιβολής ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα του χώρου Σένγκεν- αναδεικνύεται σε μία από τις κύριες πολιτικές της Ε.Ε. με τη δημιουργία, παράλληλα, συνθηκών που θα αποτρέπουν την ανεμπόδιστη είσοδο στα κράτη-μέλη, τα οποία αποτελούν παραδοσιακά τις χώρες πρώτης εισόδου.

Δίνεται, έτσι, κύρια έμφαση στην προώθηση των επιστροφών (εθελούσιων και αναγκαστικών) όσων δεν δικαιούνται να παραμείνουν σε ευρωπαϊκό έδαφος, με συνέπεια να πληθαίνουν οι μομφές, από πολλές πλευρές, ότι η Ένωση απομακρύνεται από την πλήρη και ορθή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρά τις πολλαπλασιαζόμενες ενστάσεις, λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις σε σειρά ευρωπαϊκών πόλεων -αν και ασφαλώς η τρομοκρατία δεν αποτελεί φαινόμενο που προέκυψε κατόπιν της προσφυγικής κρίσης- προς το παρόν, κανένα Κ-Μ δεν φαίνεται διατεθειμένο να αποκλίνει από την κυρίαρχη αυτή τάση.

Αυτή η ομοφωνία ως προς τον τελικό στόχο της αποθάρρυνσης αποτέλεσε εξάλλου και την προϋπόθεση για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής-Ακτοφυλακής που εγκαινιάστηκε τον Οκτώβριο του 2016. Παρομοίως, η τάση αυτή -η οποία διαφαίνεται στη γενικότερη πολιτική στάση της Ένωσης έναντι του προσφυγικού/μεταναστευτικού- επιβεβαιώνεται και στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης του νέου Κανονισμού του Δουβλίνου. Εκεί, μεταξύ άλλων, προβλέπεται και η υποχρέωση των Κ-Μ πρώτης εισόδου να ολοκληρώσουν έλεγχο παραδεκτού (εάν δηλαδή πληρούνται οι τυπικές προϋποθέσεις για την εξέταση του αιτήματος ασύλου) πριν εφαρμόσουν τα κριτήρια «Δουβλίνο» για τον καθορισμό του αρμόδιου Κ-Μ (pre-Dublin check), καθώς και η εσαεί ευθύνη για τον αιτούντα άσυλο του Κ-Μ πρώτης υποδοχής, με στόχους την ανάσχεση των ροών στα κράτη-μέλη πρώτης γραμμής και τη δημιουργία push factor (παράγοντα απώθησης).

Κοινή Δήλωση Ελλάδας - Τουρκίας

Οι αυξανόμενες ροές προσφύγων και μεταναστών, σε συνδυασμό με το σταδιακό κλείσιμο των συνόρων κατά μήκος του Βαλκανικού Διαδρόμου στα τέλη 2015-αρχές 2016, με το οριστικό κλείσιμο των συνόρων από την πΓΔΜ στις αρχές Μαρτίου 2016, οδήγησαν στον εγκλωβισμό περίπου 62.000 ατόμων στην Ελλάδα. Η Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας, στις 18 Μαρτίου 2016, αποτέλεσε το πλέον σημαντικό βήμα στην αντιμετώπιση του διογκούμενου προβλήματος συμβάλλοντας στην καθοριστική μείωση των ροών από την Τουρκία προς την Ελλάδα, αν και αξίζει να σημειωθεί πως οι ροές από το Μάιο και μετά παρουσιάζονται αυξημένες σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2016. Παρ' όλα αυτά, από την 20η Μαρτίου 2016 μέχρι σήμερα, πάνω από 35.000 άτομα έχουν εισέλθει στα ελληνικά νησιά, ενώ επί του παρόντος περίπου 14.000 παραμένουν σε αυτά. Στο πλαίσιο της Δήλωσης έχουν, μέχρι στιγμής, επιστραφεί πάνω από 1.300 παράτυποι μετανάστες. Ο χαμηλός αριθμός οφείλεται στο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των νεοαφικνούμενων προβαίνει στην υποβολή αιτημάτων ασύλου.

Σημειώνεται ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες με τον υψηλότερο αριθμό αιτημάτων ασύλου. Το 2016 κατεγράφησαν 51.000 περίπου αιτήματα ασύλου, με κύριες εθνικότητες εκείνης Συρίας, Ιράκ, Πακιστάν και Αφγανιστάν ενώ από τις αρχές του 2017 έως σήμερα έχουν καταγραφεί πάνω από 20.000 αιτήματα. Αυτή τη στιγμή, η ικανότητα υποδοχής ανέρχεται σε περίπου 71.000 θέσεις σε όλη την Ελλάδα.

Παρά το γεγονός ότι η ελληνική κυβέρνηση δείχνει να επιδιώκει τη συνέχιση των προσπαθειών συνεργασίας με τη Τουρκία για την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης, και παρά το γεγονός ότι και η Άγκυρα δείχνει να θέλει να τη διατηρήσει σε ισχύ -τουλάχιστον στους τύπους- εν τούτοις φαινόμενα χαλάρωσης των ελέγχων και μη πλήρης εφαρμογή της Συμφωνίας Επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας, παραμένουν ως δυνητικές πηγές κινδύνου.

Κεντρική Ευρώπη

Την ίδια στιγμή, στο εσωτερικό ευρωπαϊκό μέτωπο, ο μηχανισμός μετεγκατάστασης (relocation) προσφύγων από την Ελλάδα σε Κ-Μ δεν εφαρμόστηκε διόλου ικανοποιητικά, ενώ υπενθυμίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε διαδικασίες κατά της Ουγγαρίας, της Τσεχίας και της Πολωνίας για μη συμμόρφωση με την Απόφαση για μετεγκατάσταση προσφύγων από την Ελλάδα και την Ιταλία.

Δυτική Μεσόγειος - Ιταλία

Σε αυτήν τη χρονική περίοδο, ως προς το προσφυγικό, τα φώτα έχουν στραφεί στην Ιταλία, η οποία δέχεται αυξημένες μεταναστευτικές ροές. Στις 4 Ιουλίου, ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σχέδιο Δράσης για τη στήριξη της Ιταλίας μέσω της μείωσης της πίεσης και την ενίσχυση της αλληλεγγύης στην Κεντρική Μεσόγειο. Το εν λόγω σχέδιο συζητήθηκε κατά το άτυπο Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, στο Ταλίν, όπου και έτυχε ευρείας στήριξης. Παρά, όμως, τη εύλογη στη συγκυρία αυτή μετατόπιση του βασικού ενδιαφέροντος προς τη Δυτική Μεσόγειο, δεν πρέπει να παραγνωριστεί η Ανατολική Μεσόγειος, όπου οι ροές συνεχίζονται και ουδείς γνωρίζει πως θα εξελιχθούν τους επόμενους μήνες.

Προετοιμασία για το μέλλον

Πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι τα επόμενα χρόνια αναμένουμε να καταφθάνουν στις ευρωπαϊκές ακτές 200-250.000 άτομα ανά έτος, καθώς οι παράγοντες που ωθούν τις ροές, πέραν των πολεμικών συγκρούσεων, είναι τόσο η αύξηση του πληθυσμού όσο και η αυξημένη φτώχεια σε τρίτες χώρες, της Ασίας και της Αφρικής. Μάλιστα, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι γι' αυτές τις χώρες συχνά η μετανάστευση αποτελεί επίσημη πολιτική (βλ. εμβάσματα και αντιμετώπιση του αυξανόμενου πληθυσμού).

Στο πλαίσιο αυτό, η στρατηγική τόσο της Ελλάδας όσο και των υπολοίπων κρατών-μελών οφείλει να εστιάσει στην κατά το δυνατόν καλύτερη προετοιμασία για ενδεχόμενες νέες μεγάλες ροές στη βάση στρατηγικών αξόνων και με απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

- Χρήση κινήτρων και αντικινήτρων στους πρόσφυγες και μετανάστες
- Αποτελεσματική εφαρμογή επιστροφών
- Πλήρης ένταξη των νέων πληθυσμών στις ευρωπαϊκές κοινωνίες

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ.+30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org

